

Zitierhinweis

Velička, Tomáš: Rezension über: Eberhard Holtz (ed.), *Regesta Imperii. XIII: Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440-1493). 26: Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Tschechischen Republik*, Köln/Weimar/Wien: Böhlau, 2012, in: *Český časopis historický*, 2015, 2, S. 556-558, DOI: 10.15463/rec.1189737643

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

tím jistý posun, nejsem si jist, zda se odlišná identita obou obrátů všeobecně rozlišuje. Autor se pak věnuje interpretaci těchto pojmů, zejména právě (ne)paměti, a při té příležitosti cituje i Wyclifovu difamaci kostnickým koncilem. Zdůrazňuje přitom zejména aktivní vytvoření historické „protikonstrukce“ (*historische Gegenkonstruktion*). To české slovo se mi nelíbí, spíš by tu snad obstál obrát „jiný historický obraz“. Dalším termínem, kterému věnuje autor pozornost, je deformace minulosti, což ale už cílí jiným směrem. Posléze vedle toho, jakou úlohu přisuzuje v tomto procesu médiím a metaforám, se stručně dotýká i osob a institucí, které by měly být „rehabilitovány“. Příliš mnoho problémů na tak malý prostor!

Na tuto rozpravu navazuje tel avivský profesor Gadi Algazi svou statí *Forget Memory: Some Critical Remarks on Memory. Forgetting and History* (s. 25–34) několika obecnými úvahami o paměti jako takové. Chronologicky nejstarší téma sleduje Michael Rathmann, jemuž pro úvahy o antice byl klíčem znak bývalé NDR (*Damnatio memoriae, Vergessen oder doch erinnern?*). Další témata vycházejí z raného středověku. Tak Wolfram Brandes sleduje *Damnatio für die Ewigkeit – zur Entwicklung der Anathematismen auf Konzilien des 7. Jahrhunderts*, Klaus Herbers sleduje paměť o papeži Formosovi (891–896), který přes časovou shodu se závěrem staromoravské epochy v ní nezanechal stopu, Wolfram Drews, *Herrschergedenken bei den Karolingern und Abbasiden*, Claudia Garnier probírá vyloučení osob z právních struktur v raném a vrcholném středověku a Uta Görlitz sleduje raně středohornoněmeckou „Kaiserchronik“ z hlediska pravdy a paměti a jejich opaku. Rainer Hugener pak probírá škrtý v me-

moriální kultuře středověkých „knih života“ (*Libri vitae*) a pokouší se o jejich stratifikaci.

Aniž by bylo možno vypočítávat všechny rozpravy a už vůbec ne jejich podněty, je třeba ještě poukázat na stať Sible de Blaauw, který sleduje soupeření dvou protipapežů Anakleta II. a Inocence II., projevující se ve stavbě římských kostelů. Důležitá je posléze stať Kai-Michaela Sprengera, *Memo-ria Damnata – Ein Konzept der Kurie zum Umgang mit Gegenpäpsten (und anderen Kirchenfeinden)?*, který do svých úvah včleňuje i 14. a 15. století včetně Ludvíka Bavora a koncilů. Ne zcela spolehlivý jmenný rejstřík (chybí např. Wyclif, s. 15) tento zajímavý sborník uzavírá. Snad lze upozornit na to, že takřka paralelně vyšel v rámci řady *Colloquia mediaevalia Pragensia* jako patnáctý svazek sešit s podtitulem *Memoria et damnatio memoriae* ve středověku.

Ivan Hlaváček

Eberhard HOLTZ (Hrsg.)

Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Tschechischen Republik

(= Regesta Imperii – XIII: Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493) nach Archiven und Bibliotheken geordnet, Bd. 26)

Wien-Köln-Weimar, Böhlau Verlag 2012, 461 s., ISBN 978-3-205-78852-2.

Diplomatické prameny listinné povahy nabývají v pozdním středověku co do kvantity pro jedince těžko zvládnutelných rozměrů. Zatímco edice přinášející písemnosti raného a vrcholného středověku podávají jednotnou chronologickou řadu listin týkajících se sledovaných příjemců či vydavatelů,

ať už jsou relevantní písemnosti uloženy kdekoliv, pro materii pokročilého 14. a tím více 15. století je nutno postupovat jinak. Vytváření jedné chronologické řady by neúměrně prodlužovalo vydávání jednotlivých svazků. Proto je příslušný materiál zpřístupňován podle archivů (ba i fondů) či archivních regionů. Regesta římského krále a císaře Friedricha III. jsou toho nejlepším příkladem. Množství jím vydaných písemností je nejen značně vysoké, ale především je rozptýleno po archivech (a knihovnách, pokud jde o opisové dochování) takřka celé Evropy, byť s těžištěm v oblastech Svaté říše římské. Do konce roku 2014 bylo vydáno na 30 svazků tohoto projektu, které doposud zpřístupnily zhruba čtvrtinu všech v úvahu připadajících písemností (jejich počet je odhadován na přibližně 40 000). Anotovaným 26. svazkem vstupují do této vydavatelské série také české země. Edice je prvním souborným zachycením Friedrichových písemností z území České republiky – jde o edici 820 jeho listin, mandátů a missivů. Friedrich v průběhu své vlády pěstoval tu volnější, tu intenzivnější styky k některým mocenským skupinám a osobám v tehdejší České království a Moravském markrabství. Především ve čtyřicátých a padesátých letech 15. století udržoval úzké kontakty s hlavou katolické strany v Čechách – Oldřichem z Rožmberka. Až do roku 1453 byl Friedrich také poručíkem následníka českého trůnu – krále Ladislava (Pohrobka). Dalším jemu blízkým subjektem byl Cheb, který lavíroval mezi římským a českým králem, což mu umožňovalo jeho postavení říšské zástavy držené českým panovníkem. Příklon k římskému králi byl markantní především v době bezkráloví (ve 40. letech) a potom v počátcích vlády Vladislava Jagellonského (hold složen až roku 1477). Tyto skutečnosti

se samozřejmě odrážejí i v dochované diplomatické materii.

Jako pro ediční výzkum relevantní se ukázala celá řada českých a moravských archivů a knihoven. V Národním archivu, fondu České koruny, se nacházejí především Friedrichovy listiny určené pro české krále (hlavně Jiřího z Poděbrad). Mnoho Friderician je uloženo ve šlechtických fondech různých archivů (Státní oblastní archiv [SOA] v Třeboni – Rožmberkové, páni z Hradce, Nelahozevs – Lobkowický archiv, SOA Praha – Valdštejnové, SOA Zámorsk – Šlikové). Velmi bohatý je z tohoto pohledu také Moravský zemský archiv [MZA] v Brně, především fond Stavovské listiny, ale i některé listinné sbírky; v úvahu připadají i různé městské archivy (Brno, Olomouc, Znojmo). Z českých archivů (kromě výše zmíněných) je významný především chebský městský fond v Státním okresním archivu [SOKA] Cheb, jiná města přicházejí jako příjemci Friedrichových listin výrazně méně. Relativně zřídka jsou ve studovaném souboru zastoupeny archivy církevních institucí. Několik kusů se nachází v opisové podobě v různých českých knihovnách (především v Národní knihovně v Praze).

Velká část editované materie je ale nebohemikálního původu. Tyto fondy se spolu s potomky původních příjemců dostaly do Čech (a na Moravu) až v novověku – především po třicetileté válce. To je ostatně stejná situace, jakou seznali editoři příslušných svazků Regest imperii Ludvíka Bavora a Zikmunda Lucemburského. Tyto písemnosti tvoří více než polovinu celkově zpřístupňovaných dokumentů – jde tu v první řadě o archivní fondy Dietrichštejnů, Lamberků, Colloredo-Mansfeldů, Schwarzenberků (fond velkostatku Murau byl vrácen

rodu do Bavorska, přesto je zde však evidován), Roggendorfu a mnohých jiných. Značný podíl mají v edici opisy zanesené do dietrichštejského kopiáře (v MZA), které tvoří celkem 40 % všech zde vydaných kusů! Vedle toho se ale nebohemikální materie nachází i v jiných archivech.

Z editovaného materiálu je 27 % originálů, 21 % se dochovalo v opise, zbylých 46 % je deperdity, která autoři důsledně registrují (vysoké číslo má na svědomí především zmíněný dietrichštejský kopiář). Podíl jednotlivých archivů podávají následující čísla: MZA v Brně (431 kusů), SOA Třeboň (114), SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov (57), Národní archiv (48), Archiv Národního muzea (40), SOkA Cheb (29) atd. Z 820 zpřístupněných kusů jich je naprostá většina psána německy, jen 21 v latině a tři v češtině. Důležitá složka listin – kancelářské poznámky – je dochována ve 300 případech. Mezi vydávanými písemnostmi se nachází obsahově velice široká paleta počínaje udílením lén a různých milostí, až k mandátům a listům uzavřeným, jejichž předmětem byla vesměs informační výměna. Ze skupiny graciálních listin jsou zajímavá například znaková privilegia určená pro moravské stavy, pro Staré Město či Nové Město pražské. Na dochované materii pro české a moravské příjemce se dá dobře sledovat intenzita a směr kontaktů Friedricha III. do tohoto prostředí.

Svazek počíná seznamem zkratk, po němž následuje přehledný a instruktivní úvod pojednávající ve zkratce o všech podstatných aspektech vydávaného materiálu. Samotné edici ještě předchází seznam zpřístupňovaných kusů se základními údaji obsahujícími číslo regestu, datum vydání a krátkou anotaci příslušné písemnosti. Poté se již dostáváme k samotné edici, která je vystavěna dle

standardních vydavatelských směrnic Regest imperii, a poskytuje tak velmi přehledné penzum informací ke každé písemnosti, včetně uvedení kancelářských poznámek a především velmi podrobných regestů, které vystihují všechny podstatné údaje. Jejich délka je samozřejmě různá – od krátkých tří- či čtyřřádkových až k několikastránkovým, které představují v podstatě převyprávění obsahu konkrétního dokumentu. Pokud jde o časové rozvrstvení editované materie, většina jí spadá do prvních dvaceti let panování Friedricha III., ale poměr je tu rozostřen především obrovským množstvím kusů z dietrichštejského kopiáře řadících se do let 1445–1446. Svazek uzavírájí podrobné rejstříky.

Celkově vzato se nám dostává do rukou perfektně připravená edice obsahující písemnosti, které se sice jen z části týkají českých souvislostí, ale na druhé straně rozšiřují i penzum známých Friedrichových písemností pro rakouské země, ale i jiné regiony. V tomto ohledu je tak česko-moravský svazek Friedrichových regest vskutku mezinárodním počinem. Je tu vydáno množství písemností, které jsou sice známé a dílčím způsobem již zpřístupněné, avšak způsobem již dnes nevyhovujícím. Vedle toho se zde setkáváme i s celou řadou inedit včetně listin (či mandátů a missivů) vysloveně bohemikálního charakteru (tedy nejen svým archivním uložením na našem území).

Tomáš Velička